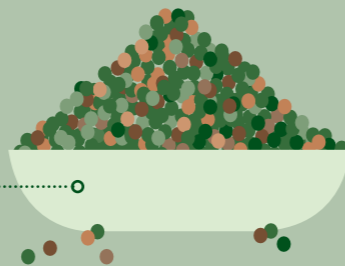

Hos landmanden

Ca. 80% af foderet er produceret i Danmark

Omkring fire femtedele af foderet blev produceret i Danmark i 2017/2018. DLG kan som det første grovvarereselskab i Europa i dag klimadeklarere sine foderblandinger efter internationale retningslinjer.

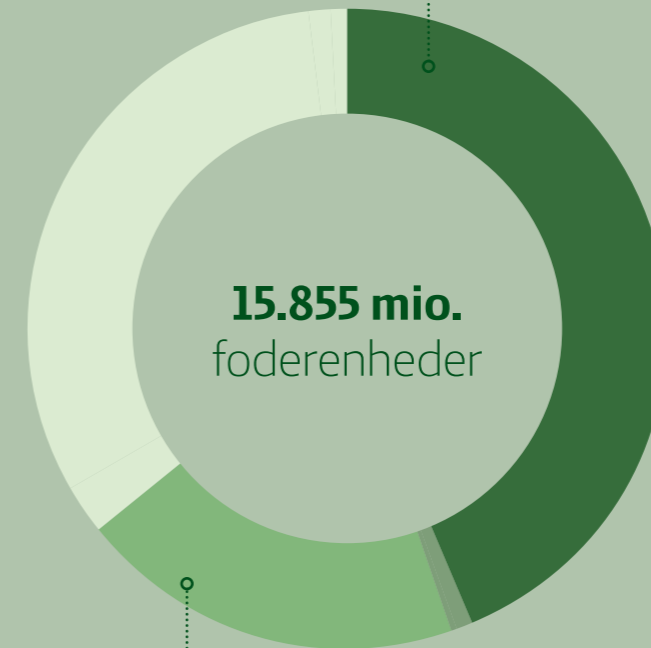
Blodet bliver brugt til medicin

Kvæg er ikke kun kød og mælk. Intet går nemlig til spilde, når en ko slagtes i den danske produktion. Alt på dyret bliver brugt. Udover selve kødet er der en række biprodukter såsom fx hud, blod og indvolde, som også bruges. Huden bliver brugt til læder, blodet til medicin og vomindholdet bruges til produktion af biodiesel og biogas.

43,7%

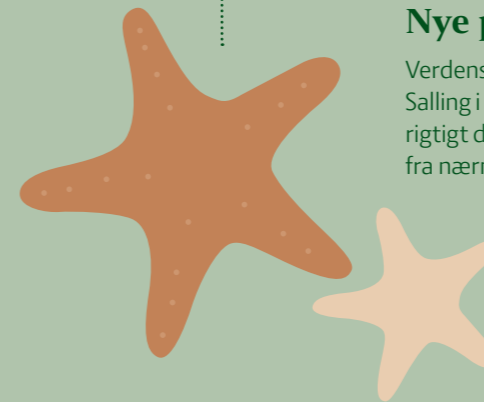
af foderforbruget er korn og bælgssæd

Herefter følger græsmarksafgrøder (inkl. majs) og proteinfodermidler. Grise og kvæg er de største aftagere.

Nye proteinkilder som foder

Verdens første søstjernefabrik er åbnet i Kåstrup ved Salling i 2019. Fabrikken skal forvandle søstjerner til miljørigtigt dyrefoder. Fiskeri efter søstjerner fjerner kvælstof fra nærmiljø og omdanner dem til gavnlige proteiner.

Strukturudvikling

Ejerskabsformer i dansk landbrug i forandring

Dansk landbrug har udviklet sig markant gennem de seneste årtier. En progressiv strukturudvikling har betydet større landbrugsbedrifter og øget specialisering.

Gennem de seneste tre årtier er antallet af bedrifter mere end halveret. Samtidig er bedrifterne blevet større over årene. Det gælder både i antal husdyr tilknyttet produktionen og arealet.

Tendensen er særlig tydelig i den danske griseproduktion. Hvor der i 1985 i gennemsnit var 200 grise pr. bedrift, var der i 2018 gennemsnitlig 4.090 grise pr. bedrift.

Antallet af bedrifter med både kvæg og grise er faldet med 73 pct. på 50 år

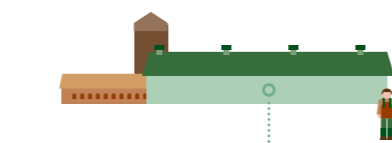
Udviklingen er ikke blot karakteriseret ved færre bedrifter, men også ved stærkt stigende specialisering. Der er i dag kun få landbrug med flere husdyrstyper. For knap 50 år siden havde ca. 75 pct. af bedrifterne både kvæg og grise. I dag er der så høj grad af specialisering, at kun 2 pct. af alle bedrifter har både kvæg og grise.

Strukturudviklingen i landbruget skyldes i høj grad større udnyttelse af stordriftsfordele.

Udviklingen har været med til at gøre de danske landmænd konkurrencedygtige i en verden, hvor globalisering og international konkurrenceevne er afgørende.

De seneste år er der ligeledes sket en ændring i landbrugets ejerstruktur. Enkeltmandsvirksomheder er stadig den dominerende ejerform, men andre ejerskabsformer som interessentskaber og selskaber har vundet frem. I 2006 var 94 pct. af bedrifterne enkeltmandsvirksomheder, mens 4 pct. var interessentskaber og blot 1 pct. selskaber.

Enkeltmandsvirksomhederne dominerer fortsat med en andel på 85 pct. i 2018. Men i dag fylder interessentskaber og selskaber hhv. 9 pct. og 6 pct. af de danske bedrifter. De nye alternative ejerskabsformer til det traditionelle landbrug har bl.a. vundet frem grundet stigende krav til startkapital eller ønske om udvidelse af eksisterende bedrifter.

...men med en andel på 85% dominerer de fortsat

➊ Ejerskabsformer

Nye alternative ejerskabsformer til det traditionelle landbrug vinder bl.a. frem grundet stigende krav til startkapital eller ønske om udvidelse af eksisterende bedrifter.

Husdyr

Omkring 4/5 af foderet blev produceret i Danmark

Den animalske produktion dækker over mange forskellige husdyr. Danske landmænd har en høj grad af specialisering i produktionen og hold af ét slags husdyr.

Kvæg

I Danmark har vi en kvægbestand på omkring 1,5 mio. kvæg (heraf 0,6 mio. malkekvæg) fordelt på 10.978 bedrifter. Det gav en samlet produktion på 490.000 slagtede kreaturer i 2018. Branchen har gennem flere år arbejdet for forbedrede produktionsforhold såvel som markedsmuligheder, hvilket har gjort det muligt for Danmark at eksportere store dele af produktionen til udlandet.

Intet går til spilde, når et kvæg slagtes i den danske produktion. Alt på dyret bliver brugt. Udover selve kødet er der en række biprodukter såsom hud, blod og indvolde som også bruges. Huden bliver brugt til læder, blodet til medicin og vomindholdet bruges til produktion af biodiesel og biogas. For mælkekvæg produceres desuden også ca. 23.750 kg mælk før koen slagtes.

Intet går til spilde når et kvæg slagtes i den danske produktion

En stor del af biprodukterne bliver eksporteret til andre dele af verden. Tungernerne bliver solgt til Japan, hvor det er en gastronomisk delikatesse. Andre biprodukter sendes til Egypten, Hong Kong og Vietnam, der er nogle af de største markeder for sektoren udenfor Europa. Samhandel med de lande, der efterspørger

biprodukterne, kan bidrage til maksimal udnyttelse af dyret og derved minimere ressourcetilførsel.

Gris

Bestanden af grise var på 12,8 mio. stk. fordelt på 3.125 bedrifter i 2018. Tendensen har været, at antallet af slagtesvin er faldet, mens der er kommet flere smågrise til eksport.

Bestanden af grise var på 12,8 mio. stk. fordelt på 3.125 bedrifter i 2018

Strukturudviklingen præger også grise-sektoren. Med en gennemsnitlig besætningsstørrelse på 4.090 grise i 2018 er besætningsstørrelsen næsten femdoblet siden 2000. Derudover går 70 pct. af alle grise i dag i besætninger med mere end 5.000 grise. Der er ligeledes sket en specialisering i sektoren, så mange kun har enten smågrise eller slagtesvin. Specialiseringen har ført en højere produktivitet med sig. Det udtrykker sig bl.a. i udviklingen i antallet af grise om året pr. so. Det gennemsnitlige antal producerede grise pr. årssø er steget fra 22,5 stk. i 2000 til 33 stk. i 2018.

Fjerkræ

Der var 1.770 bedrifter med fjerkræproduktion i 2018, heraf 197 bedrifter med

47%

➋ Stigning i producerede grise

Det gennemsnitlige antal producerede grise pr. årssø er steget fra 22,5 stk. i 2000 til 33 stk. i 2018.

slagtekyllingeproduktion og 1.447 bedrifter med æglæggende høner i 2018. Den samlede bestand af slagtekyllinger var på 12,4 mio. stk. i 2018. Der blev slagtet 103,7 mio. slagtekyllinger i Danmark i 2018, hvilket er knap 2,3 mio. flere end i 2017. Det svarer til 157,3 mio. kg. kyllingekød.

Der blev slagtet 103,7 mio. slagtekyllinger i Danmark i 2018

Størstedelen af bedrifterne med slagtekyllinger har en kapacitet på over 25.000 slagtekyllinger. Landmænd benytter sig af stordriftsfordele gennem højteknologiske staldanlæg, hvor både varme, foder og luftfugtighed sikrer gode forhold for kyllingerne. I økologien er anlæggene ofte mindre, men med krav om udendørsarealer.

Den samlede bestand af æglæggende høner var på 5,5 mio. stk. i 2018. Det er knap 700.000 færre høner end i 2017. Den samlede ægproduktion er dog steget med 1 mio. kg til 96 mio. kg.

Mink

Minkskind udgør hovedparten af pelsproduktionen i Danmark. Derudover bliver der produceret et mindre antal ræve-, chinchilla- og kaninskind. Bestanden af pelsdyr var knap 3,4 mio. dyr i 2018, opdrættet på 1.326 bedrifter. Heraf var

1.248 minkbedrifter, hvilket er 90 bedrifter færre end året før.

Danske minkskind er blandt de mest efterspurgte på verdensmarkedet. Det skyldes den høje kvalitet af danske minkskind, der kommer fra en hensigtsmæssig anvendelse af den nyeste teknologi i driftsstyring, avl og analyse i produktionen. Dertil kommer udnyttelse af kvalitetsfoder, der er med sikre, at kvaliteten er i top. Fra 2020 modtager avlernes auktionshus, København Fur, kun mink- og ræveskind fra dyrevelfærdscertificerede minkgårde.

Fisk

Den samlede landingsværdi for dansk fiskeri var 3,5 mia. kr. i 2018. De seneste fem år er den danske landingsværdi steget med 17 pct. Fangster består ud over fisk til konsum især af industrifisk og krebs- og bløddyr, som hver især udgør lige knap en femtedel af den samlede værdi.

Danske fartøjer landede fisk i udenlandske havne for 622 mio. kr. i 2018, mens danske fiskeres landinger i Danmark kan opgøres til 2,9 mia. kr. Hvis udenlandske fiskeres landinger i danske havne medtages, var den samlede landingsværdi for fisk i Danmark på 4,2 mia. kr. i 2018.

I Danmark er væksten i akvakulturen begrænset af miljøregulering, mens den

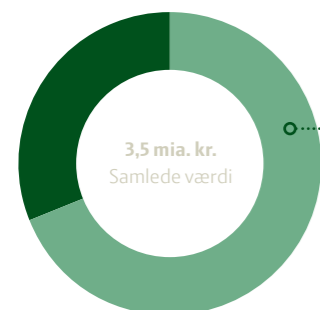
på verdensplan er i høj vækst. Der var 203 akvakulturanlæg i Danmark i 2017. Tendensen har været, at antallet af akvakulturanlæg har været faldende, mens produktionsværdien har været stigende. Produktionsværdien lå på 1,5 mia. kr. i 2017. Den stigende produktionsværdi skyldes især øget produktionen af ørred og laks.

Foderforbrug

Omkring 75 pct. af den danske korn- og planteproduktion anvendes til foder i husdyrproduktionen, hvor grise og kvæg er de største aftagere.

Omkring en 4/5 af foderet blev produceret i Danmark i 2017/2018

Forbruget har ligget relativt stabilt omkring 15 mia. foderenheder de seneste 20 år. Ca. 1/3 af forbruget består af grovfoder, hovedsageligt til kvæg. 44 pct. af forbruget består af korn og bælgsæd, mens 19 pct. udgøres af proteinfodermidler. Omkring en femtedel af foderet blev importeret fra udlandet i 2017/2018 og bestod hovedsageligt af proteinfoder.

2,9 mia. kr.

➤ Dansk landingsværdi

Danske fiskeres landinger i Danmark kan opgøres til 2,9 mia. kr. i 2018. Derudover landende danske fartøjer fisk i udenlandske havne for 622 mio. kr.

Dyrevelfærd

Dyrevelfærd i verdensklasse

Dyrevelfærd er centralt for godt landmandskab, og det er et emne, der ligger både landmænd, forbrugere og samfundet på sinde.

Dyrenes velfærd er landmandens ansvar, og der bliver hele tiden arbejdet målrettet på at sikre og forbedre dyrevelfærden i landbruget. Via forskning og rådgivning skabes og formidles ny viden, der kan bidrage til udvikling af eksempelvis bedre staldsystemer og forbedret driftsledelse.

Og der sættes hele tiden nye tiltag i gang, der skal forbedre dyrenes sundhed og velfærd. Generelt har dansk landbrug et rigtig højt niveau af dyrevelfærd sammenlignet med andre europæiske lande. Igen i år går landbruget foran og hæver niveauet yderligere. Nedenstående eksempler er blot nogle af de mange initiativer, hvor danske landmænd går forrest og sætter fokus på dyrevelfærd.

Nye tiltag til forbedring af dyrenes sundhed og velfærd igangsættes hele tiden

Statens dyrevelfærdsmærke 'Bedre Dyrevelfærd'

Statens dyrevelfærdsmærke 'Bedre Dyrevelfærd' er allerede velkendt og udbredt blandt forbrugerne på grisekød. Nu er mærket udvidet til også at omfatte kød fra kyllinger. Mærket gør det lettere for forbrugeren at vælge kød fra dyr med endnu bedre dyrevelfærd og tydeliggøre niveauet af dyrevelfærd på en nem og

20 danske særkrav til dansk griseproduktion løfter os til tops blandt EU-landene

➤ Bedre dyrevelfærd

Danmark lever selvfølgelig op til EU's krav til dyrevelfærd, men på en lang række parametre går vi endnu længere. På flere indsatsområder er vi foran vores naboer - det medfører bedre forhold, og sundere dyr.

overskuelig måde. Kyllingekødet kan få enten et, to eller tre hjerter, så det bliver nemt at vælge det niveau af dyrevelfærd, der passer til den enkeltes ønsker og pengepung.

Flere grise med hele haler

Danske landmænd investerer målrettet i forskning af, hvordan risikoen for halebid i traditionelle besætninger kan minimeres. I disse forsøg skal viden og erfaringer fra tidligere projekter implementeres i fuld skala. Indtil nu er opdræt af grise med hele haler sket i specialproduktioner, hvor grisene er opstaldet under andre forhold end i de traditionelle stalde. Det er afgørende, at der også findes løsninger

på opdræt af grise med hele haler i traditionelle stalde.

De første i verden til at have krav om lokalbedøvelse forud for kastration af pattegrise

Danske landmænd har på eget initiativ – som nogle af de første i verden – indført et branchekrav om lokalbedøvelse af pattegrise før kastration. Kravet trådte i kraft med virkning fra 1. jan 2019 og betyder, at alle pattegrise nu lokalbedøves forud for kastration. Hvis hangrise ikke kastreres, øges risikoen for såkaldt 'ornelugt' i kødet. Som et led i indførelsen af kravet har alle griseproducenter og medarbejdere som udfører kastration, gennemført et kursus i lokalbedøvelse af grise. Kurset består af teoretisk såvel som praktisk undervisning, og undervisningen varetages af dyrlægerne.

Danske landmænd har på eget initiativ indført et branchekrav om lokalbedøvelse af pattegrisene før kastration

SEGES samler verdens klogeste indenfor yversundhed

Sammen med Veterinærinstituttet DTU og Københavns Universitet har SEGES taget initiativ til at oprette et internationalt Yversundhedscenter. Centret skal samle danske aktiviteter på området og etablere et samarbejde med de største internationale kapaciteter på området for at sikre et højt niveau indenfor forskningen. Det internationale perspektiv er afgørende for at nå nye landvindinger inden for yversundhed og der igennem

styrke indsatsen med at sikre køernes sundhed og velfærd.

Arlagården Plus sætter fokus på køernes trivsel

Landbruget arbejder hele tiden med dyrevelfærd i produktionen gennem egne kvalitets og kontrolsystemer.

Som et led i det arbejde har Arlagården Plus indført velfærdsvurderinger af de enkelte dyr i besætningen. Det betyder, at landmanden på fire konkrete dyrebaserede parametre skal vurdere samtlige dyr i besætningen og registrere data i en central database. Indsamlingen af data er med til at give den enkelte landmand et bedre billede af sine køers trivsel, så der på den måde kan sættes målrettet ind med tiltag for at forbedre yderligere på området.

Hvede og byg står samlet for 44% af det dyrkede areal

1 Afgrøder

Hvede og byg er de mest almindelige afgrøder i Danmark.

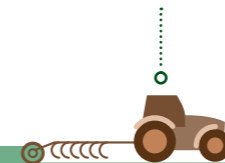
Vegetabilsk produktion

Planteproduktionen havde en værdi på ca. 25,5 mia. kr. i 2018

Den vegetabiliske produktion består af det, der bliver produceret på marken og af gartneriproduktion. Den største del af den vegetabiliske produktion går til foder i den animalske produktion.

1 Planteproduktion

Danske afgrøder høstes på 2.639 mio. hektar

Planteproduktionen havde en værdi af ca. 25,5 mia. kr. i 2018. Danmarks areal udgør i alt 4.309.000 ha eller 43.000 km². Der blev dyrket 2.639.000 ha i 2019, svarende til 61 pct. af Danmarks samlede areal. Det dyrkede areal toppede i slutningen af 1930'erne med 3.268.000 ha, svarende til 76 pct. af Danmarks samlede areal.

En stor del af den landbrugsjord, der årligt afgives til andre formål, anvendes til naturetablering og rekreative formål, samt til veje og byer. Der afgives årligt ca. 10.000 ha til andre formål.

Planteproduktion

Planteproduktionen er kendetegnet ved i høj grad at forsyne Danmarks animalske produktion. Helt op imod 3/4 af arealet anvendes til produktion af foder. Foderarealet anvendes med 1/3 til grovfoder, fx kløvergræs, og 2/3 til kornafgrøder som hvede, der anvendes til grise og fjerkræfoder. Planteproduktionen er samtidig aftager af den animalske gødning. Derfor er plante og animalsk produktion tæt forbundet på bedriftsniveau, selvom der fortsat også findes mange rene planteavlbedrifter. Planteproduktionen består af flere forskellige kornsorter (vinter- og vårhvede, vinter- og vårbyg, vinterrug, triticale og havre). Derudover består planteproduktionen også bl.a. af majs, kartofler,

rodfrugter, græs, kløver og havfrø samt sukkerroer, raps og græs til foder.

Ca. 75 pct. af verdens forbrug af spinatfrø produceres i Danmark

Meget af foderproduktionen foregår direkte hos den enkelte landmand, mens andre dele af produktionen bliver forarbejdet til fx mel eller sukker. Græs og kløverfrø bruges verden over til enten foderformål eller til plæner. I Danmark dyrkes der græs-, kløver og spinat til frø på ca. 100.000 ha. i 2019. Næsten hele produktionen eksporteres. Danmark står for ca. 50 pct. af EU's produktion og ca. 25 pct.

af verdens eksport af græs og kløverfrø. Derudover produceres ca. 75 pct. af verdens forbrug af spinatfrø i Danmark.

Græs, kløver og spinatfrø sælges til ca. 80 lande verden over og har en eksportværdi på over 2,5 mia. kr. pr. år. Danmarks særegne position på dette marked skyldes en række faktorer, bl.a. klima, dygtige frøavlere, internationalt orienterede frøfirmaer, planteforædling, rådgivning af landmænd og ikke mindst en langsigtet og samlet indsats for forskning, forsøg, udvikling og demonstration. Græsfrøproduktionen har desuden et positivt CO₂aftryk og er dermed en klimavenlig og bæredygtig afgrøde, som samtidig har minimal udvaskning af kvælstof.

Eksport af potteplanter for ca. 2,1 mia. kr.

1 Gartnerproduktion

Produktion af potteplanter i væksthuse udgør en væsentlig eksportværdi på ca. 2,1 mia. kr. De primære aftagere af danske planter er Holland (blandt andet til auktionshuse) og Tyskland.

Kartofler

Der er ca. 1.630 kartoffelproducenter i Danmark, der tilsammen producerede 1,8 mio. ton kartofler på ca. 49.000 ha i 2018. Det er det største areal benyttet til kartoffelproduktion i Danmark de seneste 25 år. Den danske kartoffelproduktion er i høj grad koncentreret i Jylland, hvor 79 pct. af alle kartoffelbedrifterne er placeret.

Sukkerroer

Sukkerroer dyrkes hovedsageligt på Lolland, Falster, Møn og Sydvestsjælland samt i et begrænset omfang på Fyn og Langeland. Samlet blev der leveret ca. 2,1 mio. ton roer til sukkerfabrikkerne fra et areal på ca. 34.000 ha fordelt på 930 dyrkere i 2018.

Der blev produceret ca. 2,1 mio. ton sukkerroer på ca. 39.000 ha i 2018

Gennemsnitsarealet pr. sukkerroedyrker er 36,9 ha. Roerne havde et sukkerindhold på 18,0 pct. og et rodudbytte på 61,4 tons pr. ha i 2018.

Gartneriproduktion

Den danske gartneriproduktion omfatter en bred palette af afgrøder, heriblandt grøntsager, frugt, pryddplanter, skovplanter, frostplanter og snart også medicinsk cannabis.

Samlet set udgør gartnerierne 0,8 pct. af Danmarks samlede dyrkede areal. 57 pct. af den danske gartneriproduktion ligger i Region Sjælland og på Fyn. Historisk set har de fleste potteplantegartnerier været lokaliseret omkring Odense. Det skyldes tidligere tiders adgang til opvarmning af husene. Udviklingen i det dyrkede areal har været stagnerende de seneste år, og antallet af bedrifter er faldende.

I væksthuse produceres især agurker, tomater og krydderurter

I væksthuse produceres især agurker, tomater og krydderurter. På friland er de største produkter ærter, gulerødder samt en masse kåltyper. Til væksthuseproduktionen hører også dyrkning af svampe, især brune og hvide champignoner samt medicinsk cannabis.

Danmark har desuden bred sortsdiversitet blandt æble og pære, samt en produktion af jordbær. Klimaet og jordbunden i Danmark er særlig godt for dyrkning af frugt og bær.

Danmark har herudover en betydelig produktion af potteplanter i væksthuse, der udgør en væsentlig eksportværdi på ca. 2,1 mia. kr. De primære aftagere af danske planter er Holland og Tyskland. Planteskoler forsyner derudover parker, alléer og private haver med planter og træer, og de danske juletræsproducenter med planter til juletræsdyrkingen.

Forsøgsordningen for dyrkning af medicinsk cannabis kom rigtig i gang i 2018. Dyrkningen foregår primært i væksthuse eller klimakamre for at kunne producere under sikre forhold samt opnå et ensartet produkt. Medicinsk cannabis er et nyt eventyr, som branchen forventer sig meget af, også som eksportvare.

Økologisk produktion

Det økologiske landbrugsareal steg med 14 pct. i 2018

Flere og flere landbrugsarealer dyrkes økologisk. Det sker som følge af mange nye omlægninger og øget økologiske produktion – både i den animalske og vegetabiliske sektor.

Det økologiske landbrugsareal fortsætter med at stige. Der blev dyrket 279.000 ha efter de økologiske produktionsprincipper i 2018, hvilket er en stigning på 14 pct. i forhold til året før. Dermed udgjorde det økologiske produktionsareal 10,5 pct. af det samlede produktionsareal i 2018. Der blev endvidere påbegyndt omlægning af nye arealer i efteråret 2018 således, at der er estimeret til at være omkring 310.000 ha i økologisk drift i maj 2019.

En væsentlig årsag til den markante udvikling i det økologiske areal er, at der de seneste år er kommet omkring 100 nye økologiske mælkeproducenter.

Derudover er der også blevet omlagt mange bedrifter med griseproduktion og æg- og fjerkræproduktion. Det stigende antal økologiske dyr har samtidig medført en større efterspørgsel af dansk produceret økologisk korn og foderstoffer.

Der er en stigende efterspørgsel på økologiske grøntsager

Mange planteavlere har derfor omlagt eller er i færd med omlægning til økologi. På gartneriområdet sker der ligeledes en stigning i det økologiske areal som følge af en stigende efterspørgsel af

økologiske grøntsager. Ca. 8 pct. af den samlede gartneriproduktion er økologisk.

Danmark er et af de førende lande inden for økologisk animalsk produktion. Arla er verdens største økologiske mejeri. Knap 11 pct. (594 mio. kg) af mejeriernes samlede indvejning var således økologisk mælk i 2018. Det er en stigning på 90 mio. kg i forhold til året før. Det skyldes en øget efterspørgsel efter økologiske mejerivarer, både i EU og i Asien.

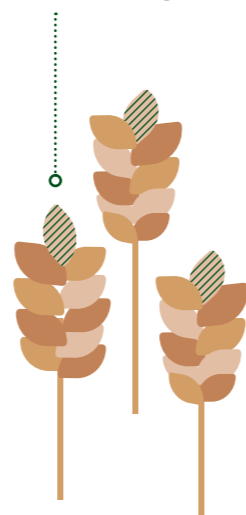
Danmark er et af de førende lande inden for forbrug og produktion af animalske økologiske fødevarer

Danmark huser også Friland, der er verdens førende økologiske griseslagteri. I hele Danmark blev der slagtet 226.000 økologiske grise i 2018, hvilket er en markant stigning på 58.000 stk. i forhold til året før.

Produktionen af økologiske æg er også steget meget i de seneste år. Der blev indvejet 21,9 mio. kg økologiske æg på ægpakkerierne i 2018. Det er en stigning på 14 pct. i forhold til året før. Danmarks Statistik har medio november 2019 endnu ikke offentliggjort tal for eksporten af økologiske fødevarer i 2018, men den forventes at være steget til omkring 3,5 mia. kr., hvor den tilsvarende var 3,0 mia. kr. i 2017.

11,8%

Økologisk landbrugsareal

Økologisk produktion

Det forventes at ca. 11,8 pct. af det samlede landbrugsareal i Danmark vil være dyrket økologisk i 2019.

Økonomi og indtjening

Tørke og ugunstige priser ramte indtjeningen i 2018

Klimaudspil fra Landbrug & Fødevarer samt store aktører i sektoren som Arla og Danish Crown betyder, at der de næste mange år skal implementeres miljøreducerende tiltag samtidig med, at en fornuftig og acceptabel indtjening fastholdes for landmændene.

Landbrugets produktionsværdi

Landbrugets bruttofaktoriindkomst, dvs. den samlede værditilvækst minus skatter og subsidier, var 23,1 mia. kr. i 2018. Bruttofaktoriindkomsten faldt med 6 mia. kr. eller 20 pct. i 2018. Udviklingen er primært et resultat af, at tørken i 2018 resulterede i lavere høstudbytter, samt at priserne på grisekød har været under pres det meste af 2018.

Landbrugets samlede produktionsværdi var på 77 mia. kr. i 2018

Landbrugets økonomi

En af de væsentligste overskrifter for 2018 var sommerens tørke. De færreste landbrugsbedrifter var påvirkede af denne. Det gennemsnitlige driftsresultat for heltidsbedrifter efter ejer aflønning m.v. var på 301.000 kr., hvilket var et fald på 775.000 kr. i forhold til 2017. Faldet skyldes hovedsageligt tørkens indvirkning for både planteavlere og husdyrproducenter, hvor den egenproducerede

mængde af foder blev reduceret betragteligt. På trods af det dårlige resultat, så faldt den samlede gæld fra 256,9 mia. kr. til 250,4 mia. kr. Samtidig er der de senere år sket en stigning i andelen af hhv. fastforrentede lån samt lån med afdrag hos realkreditinstitutterne, idet de fastforrentede lån nu nærmer sig 20 pct. af realkreditgælden.

Landbrugets bytteforhold

Bytteforholdet udtrykker forholdet mellem salgspriserne på primærlandbrugets produkter og købspriserne på de faktorer, der anvendes som input i det primære landbrug. Salgspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene producerer, så som kød, mejeriprodukter, æg, korn, kartofler, m.m. Købspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene forbruger i produktionen. Det er produkter som diesel, foder, mineralgødning, m.m.

Højere kornpriser vil således til eksempel påvirke bytteforholdet positivt gennem

planteproducenternes afsætning, mens det vil påvirke griseproducenterne negativt gennem højere inputomkostninger, da foderet vil stige.

Bytteforholdet er steget i perioden 2016-2017 efter en meget positiv udvikling i salgspriserne. Dette var medvirkende til forbedring i landbrugets økonomi i 2017. Dårlige afregningspriser på grisekød og relativt høje foderpriser som følge af sommerens tørke har betydet, at bytteforholdet er faldet kraftigt igen i 2018.

Fælles løsninger for natur og landbrug

Multifunktionel jordfordeling bliver i stigende grad fremhævet som et centralt værktøj, når vi skal finde løsninger for natur, miljø og klima side om side med et konkurrencedygtigt landbrug.

Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforenings udspil rummer en ambition om, at op til 100.000 hektar landbrugsjord skal tages ud af omdrift eller omlægges til ekstensiv drift gennem multifunktionel jordfordeling.

Landbrug & Fødevarer har sammen med Danmarks Naturfredningsforening lanceret et fælles natur- og landbrugsudspil i 2019. Organisationerne er enige om, at der er behov for en indsats, hvis vi skal imødegå og tilpasse os klimaforandringerne, sikre et godt vandmiljø og en rig og mangfoldig natur. Indsatsen skal ske i samspil med en bæredygtig og konkurrencetærk dansk landbrugs- og fødevareproduktion.

Udspillet rummer en ambition om, at op til 100.000 hektar landbrugsjord skal tages ud af omdrift eller omlægges til ekstensiv drift gennem multifunktionel jordfordeling.

Udspillet indeholder samtidig fælles forslag til en moderne ammoniakindsats. Den nuværende ammoniakregulering rummer incitamenter der gør, at landmanden risikerer at forringe udviklingsmulighederne for sin bedrift, hvis han gør en indsats for naturen. Udspillet om multifunktionel jordfordeling og en moderne ammoniakindsats er derfor en samlet pakke for at forbedre klima og miljø i landbrugsproduktionen.

Hvad er multifunktionel jordfordeling?

Jordfordeling er et kendt værktøj, som traditionelt har været brugt i landbruget til strukturtilpasning og forbedring af bedrifternes arrondering. Jordfordeling indebærer, at flere arealer skifter ejer samtidig, og formålet er at alle involverede opnår fordele ved jordbyttet, fx ved at ejendommens jord bliver mere samlet.

Når man tilføjer ordet multifunktionel, udvides formålet. Nu er det ikke kun bedriftsstrukturen, som er i fokus. Der skal også opnås fordele for brede samfundsinteresser såsom natur, miljø, klima, friluftsliv og landdistriktsudvikling. Det sker fx ved, at landbrugsarealer som led i jordfordelingen ekstensiveres eller tages permanent ud af drift og udlægges til natur og rekreative formål. Samtidig tilbydes den berørte lodsejer andre arealer i bytte eller økonomisk erstatning.

Netop tilbud om erstatningsarealer, så den enkelte landmand kan forsætte sin drift, er ofte det, der får enderne til at mødes. En vigtig forudsætning er derfor, at der er puljeland tilgængelig, så der er noget at bytte med.

En anden forudsætning er, at jordfordelingsprojekter hviler på frivillighed. Beslutning om, hvilke arealer der skal indgå i jordfordeling og evt. ekstensiveres eller tages helt ud af drift, sker i et frivilligt samspil mellem lodsejere, myndigheder og øvrige interessenter, med det formål at finde løsninger, som alle kan se muligheder i. Løsningerne er ikke givet på forhånd. Men der er områder, hvor potentialerne er større end

andre. Derfor mener Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening, at der i første omgang skal fokuseres på projekter i tilknytning til ådale, lavtliggende landbrugsarealer og kulstofrige jorde. Derudover kan der med fordel fokuseres på områder, hvor myndighederne har besluttet at øge beskyttelsen af drikkevand. I disse områder vil der være den største synergi mellem forskellige interesser.

Udtagning af jorde sænker klimaafttrykket

En måde at mindske udledningen af klimagasser fra landbruget er ved at udtage tørvejord af landbrugsproduktion. Når

➤ Hvordan gribes det an

Jordfordeling har gennem de seneste 30 år været brugt i mange naturgenopretningsprojekter med god erfaring. Det multifunktionelle fokus, hvor mange formål følges samtidig kræver imidlertid nytænkning. Realdania har gennem en årrække samlet alle parter i det åbne land om projektet "Det åbne land som dobbelt ressource". Her er der konsensus om at fremme multifunktionel jordfordeling. Der er gennemført

pilotprojekter og arbejdet med at udvikle en model for, hvordan multifunktionelle jordfordelingsprojekter kan organiseres og faciliteres i praksis. Dette arbejde er Landbrug & Fødevarer en del af sammen med bl.a. Danmarks Naturfredningsforening. Her udvikles erfaringer, som kan være med til at få konceptet ud over rampen.

denne jord drænes og dyrkes, omsættes det organiske kulstof i jorden gradvist til klimagasser. Udledningen fra dyrkning af disse jorde vurderes at udgøre omkring 39 pct. af den samlede udledning fra markbruget. Derfor er der et stort reduktionspotentiale her. Samtidig kan udtagning af disse jorde også bidrage til at skabe mere natur og mindske tabet af næringsstoffer til vandmiljøet. Udtagning eller ekstensivering af kulstofrige jorde gennem multifunktionel jordfordeling er en del af Landbrug & Fødevarers klimavision.

Store gevinster kræver investering

De arealer, der udgår af drift, kan måske blive til nye vådområder, som tilbageholder vand og dermed begrænser risikoen for oversvømmelser ved skybrud. Der kan skabes mere sammenhængende natur til fx ekstensiv afgræsning med kødkvæg. Eller der kan skabes nye skove. Arealerne kan binde kulstof og dermed reducere klimagasudledningen. Arealerne kan måske også tilbageholde næringsstoffer og bidrage til et renere vandmiljø. Samtidig kan der skabes nye rekreative muligheder, som er med til at gøre lokalområdet til et bedre sted at bo.

Jordfordeling indebærer, at flere arealer skifter ejer samtidig, og formålet er, at alle involverede opnår fordele ved jordbyttet, fx ved at ejendommens jord bliver mere samlet.

Men det kræver investeringer at få projekterne i gang. Både til opkøb af puljejord, til planlægning og gennemførelse af jordfordelinger og til lodsejererstatninger for de arealer, der evt. tages ud af drift eller ekstensiveres. Med aftalen om hjælpepakke til landbruget (tørkepakken) i 2018, blev der afsat 150 mio. kr. til multifunktionel jordfordeling. En positiv prioritering og en start, men hvis ambitionsniveauet om 100.000 hektar skal nås, kræver det en investering i milliardstørrelsen.